

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ – ПЕРЛИНА МЕДИЧНИХ ЗНАТЬ. ДО 90-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ ЗАСНУВАННЯ

О.Є. Коваленко^{1, 2}

¹ Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика, Київ, Україна

² Державна наукова установа «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» Державного управління справами, Київ, Україна

Резюме

Національну наукову медичну бібліотеку України (ННМБУ) було засновано 6 листопада 1930 року як Київську державну медичну бібліотеку Народного Комісаріату охорони здоров'я України. У 1934 році вона розташувалася у приміщенні університетської бібліотеки по вулиці Володимирській, 58. Серед перших читачів – видатні вчені: О. Богомолець, М. Стражеско, О. Кримов, В. Чаговець, М. Яновський, та багато інших. Під час Другої світової війни все майно було спалене окупантами. Навесні 1944 року бібліотека відновила свою діяльність, декілька разів змінювала свою назву. У 2006 р. згідно з Указом Президента України від 03.04.2006 року № 286/2006 отримала статус національної. 6 листопада 1969 року бібліотека вперше отримала власне приміщення в архітектурно-історичній будівлі спадку сім'ї Терещенків, вул. А. Толстого, 7, де працює дотепер. Понад 40 років незмінно завідувала Бібліотекою Павленко Раїса Іванівна – заслужений працівника культур України, повний кавалер Ордена княгині Ольги, згуртувавши чудовий колектив співробітників бібліотеки та однодумців.

Нині ННМБУ – провідна науково-інформаційна установа медичної науки і охорони здоров'я, що здійснює бібліотечне, бібліографічне, інформаційне обслуговування практикуючих лікарів, викладачів та студентів медичних ВНЗ, науковців та ін. ННМБУ володіє однією з найбільших в Європі системою фондів літератури медично-біологічного спрямування (понад 1,6 млн. примірників 35 мовами світу, щорічно обслуговує понад 60 тис. спеціалістів-медиків і близько тисячі медичних установ, забезпечує доступ до більше 2,5 тис електронних світових інформаційних ресурсів. ННМБУ здійснює активну міжнародну діяльність з 35 бібліотеками та науковими закладами у 20 країнах Європи та Америки. За ініціативи Павленко Раїси Іванівни у 2010 році було започатковано україно-польський проект з відкриттям у ННМБУ Польської медичної бібліотеки імені Збігнева Реліги. Робота ННМБУ відзначена цілим переліком державних та іноземних нагород. Автор статті ділиться своїми спогадами та емоціями щодо відвідування ННМБУ та закінчує текст власним віршем, присвяченим ювіляру.

Ключові слова: Національна наукова медична бібліотека України, ННМБУ, ювілей.

У центральній частині нашої столиці, у мальовничому кварталі біля парку Тараса Шевченка розташована чудова, нібито з казки, будівля, де нині розташована Національна наукова медична бібліотека України, яка в цьому році відзначає важливий ювілей – 90 років від дня її заснування. Унікальна садиба, пам'ятка архітектури кінця XIX сторіччя, є спадком українських меценатів, справжніх патріотів рідної землі – сім'ї Терещенків.

Національна наукова медична бібліотека України – головна медична книгозбірня країни та науково-

методичний центр мережі медичних бібліотек України. Впродовж багатьох років до бібліотеки протоптували свої стежки небайдужі та зацікавлені медики, діючі і майбутні, студенти і практикуючі лікарі, визначні постаті науки та вчені-початківці. Багато хто з яких стали науковцями та лідерами медицини не тільки української, але й світової медичної галузі.

Пощастило й мені – ще в 1990 році вперше переступити поріг цього храму науки і потім повертатися знов і знов... Перші враження – перехопило подих від старовинної архітектурної величі: дерев'я-

ні оздоблення стін та стелі, ліпнина з позолотою, портрети та барельєфи вчених, унікальні розписи стелі, старовинні китайські вази, виставкові експозиції картин художників України. Сучасність на той час вирувала бібліографічними каталогами та книжковими полицями, рядами столів з настільними лампами читацької зали, де провела не один день, працюючи ще над кандидатською дисертацією... Й зараз перед очима – доброзичливі розумні усміхнені обличчя співробітників закладу з готовністю допомогти, піти назустріч.

Наступне активне "пришестя" до бібліотеки – організація разом із співробітниками бібліотеки ювілейної виставки робіт та наукових здобутків до 70-річного ювілею мого Вчителя, професора Мачерет Євгенії Леонідівни в 1999 році, коли я отримала змогу ще більше ознайомитись та захопитись бібліотекою – побачити кабінети мецената Терещенка, унікальну своїм розписом та різьбленням Золоту залу та Круглу кімнату. І вже через 20 років – знову книжкова виставка про Вчителя, але вже присвячена пам'яті – до 90-річчя від дня народження Є. Л. Мачерет.

Пізніше – виконання докторської дисертації, підготовка патентів і постійне співробітництво з організації фахових наукових форумів – без чого вже важко собі уявити проведення науково-практичних конференцій за міжнародною участю.

Отже, згадаймо непросту історію Національної наукової медичної бібліотеки України (ННМБУ), без чого неможливо усвідомити всю велич цієї поважної і потужної за своїм громадським та науково-просвітницьким значенням установи. ННМБ України було засновано 6 листопада 1930 року як Київську державну медичну бібліотеку Народного Комісаріату охорони здоров'я України.

У 1934 році вона розташувалася в приміщенні університетської бібліотеки по вулиці Володимирській, 58, де працювала рідна сестра Лесі Українки – Ольга Петрівна Косач-Кривинюк. Серед перших читачів – видатні вчені: О. Богомолець, М. Стражеско, О. Кримов, В. Чаговець, М. Яновський, Л. Громашевський, Д. Чеботарьов та багато інших. Яскраву сторінку в історію бібліотеки вписала когорта всесвітньо відомих вчених-медиків – М. Амосов, А. Ромоданов, В. Фролькіс, Я. Фрумкін, О. Коркушко та багато, багато інших.

Страшні для України воєнні роки були катастрофічними й для бібліотеки – під час Другої світової війни книжковий фонд, майно, документація були спалені німецько-фашистськими окупантами. Проте, як казковий Фенікс, Бібліотека постала з попелу, а навесні 1944 року поновила свою діяльність вже під поновленим ім'ям – Республіканська наукова медична бібліотека.

Змінювалась історія нашої країни, політична та господарська дійсність розставляла свої акценти, Бібліотека також змінювалась: з 1980 р. – Республіканська наукова медична бібліотека ім. Д. І. Ульянова; з 1992 р. – Державна наукова медична бібліотека Міністерства охорони здоров'я України. У 2006 р. згідно з Указом Президента України від 03.04.2006 року № 286/2006 бібліотека отримала статус національної, відтоді – Національна наукова медична бібліотека України. 6 листопада 1969 року бібліотека вперше отримала власне приміщення в унікальній архітектурно-історичній будівлі – яку залишила у спадок сім'я Терещенків, по вулиці Л. Толстого, будинок 7, де працює й дотепер.

Буремна історія становлення незалежності нашої Країни, як стало відомо, накладала певний тягар і на бібліотеку: унікальна будівля бібліотеки з антикварним її начинням збурювала уявлення і небезкорисні бажання різних охочих заволодіти нею – створити банк, ігровий заклад, ресторан тощо. Тільки висока принциповість, непохитний авторитет, безкорисна любов до своєї справи і до рідної Країни дозволили залишити все як є, завдяки, першочергово, зусиллям її багаторічного незмінного керманіча, заслуженого працівника культури України, повного кавалера Ордена княгині Ольги – Раїси Іванівни Павленко. Згуртований нею чудовий колектив співробітників бібліотеки та однодумців медичної спільноти, завжди був поряд і підтримував на всіх етапах відстоювання прав установи.

Хочеться окремо зупинитись на яскравій особистості Павленко Раїси Іванівни, яка незмінно понад 40 років завідувала Бібліотекою, вболівала, пропускала через своє серце періоди скрути та процвітання рідної їй установи. Мені пощастило ще в 1993 році познайомитися з нею особисто. Адресувала мене до неї професор Мачерет Євгенія Леонідівна, з проханням

посприяти підбору необхідної наукової літератури, і вже багато разів разом зустрічалися потому. Раїса Іванівна – неймовірно красива жінка, яку, здається, час торкається тільки ледь-ледь, щоб додати шарму та іскристості. Високо інтелігентна, і як годиться в такому разі – скромна, виважена, доброзичлива. Такі люди будують історію нашої Країни і прославляють її! Вона створила чудовий колектив, кожен співробітник всією душею вболіває за бібліотеку. Без таких людей важко уявити дотримання духу цього книжкового просвітницького храму.

Після виходу Раїси Іванівни на пенсію 2019 року, генеральним директором ННМБУ призначено Відьму Аурелію Вячеславівну. Нині обов'язки генерального директора бібліотеки виконує Остапенко Тетяна Анатоліївна, яка багато років присвятила бібліотеці, як відданий, висококваліфікований фахівець бібліотечної справи на посаді заступника генерального директора з наукової роботи.

На сьогодні Національна наукова медична бібліотека України – провідна науково-інформаційна установа медичної науки і охорони здоров'я, що здійснює бібліотечне, бібліографічне, інформаційне обслуговування практикуючих лікарів, викладачів та студентів медичних ВНЗ, науковців, які проводять дослідження в галузі медицини, суміжних наук та ін.

ННМБУ здійснює активну міжнародну діяльність, підтримуючи партнерські зв'язки з 35 бібліотеками та науковими закладами в 20 країнах Європи та Америки. Забезпечує доступ спеціалістам-медикам до світових інформаційних ресурсів (більше 2,5 тис. електронних журналів з доступом до повних текстів в режимі Online).

За ініціативи Павленко Раїси Іванівни у 2010 році було започатковано новий україно-польський проект, результатом якого стало відкриття Польської медичної бібліотеки у ННМБУ. Ця бібліотека – третя в світі се-

ред тих, що функціонують за межами країни. 12 жовтня 2017 року, з великими урочистостями і присутністю високих почесних гостей дружньої Польщі, їй присвоєно ім'я всесвітньо відомого польського кардіохірурга Збігнева Реліги, відтоді її назва – Польська медична бібліотека імені Збігнева Реліги в місті Києві.

ННМБУ заслужено пишається однією з найбільших в Європі системою фондів літератури медично-біологічного спрямування, яка нараховує понад 1,6 млн. примірників 35 мовами світу, бібліотека щорічно обслуговує понад 60 тис. спеціалістів-медиків і близько тисячі медичних установ.

Книжкові зібрання Національної наукової медичної бібліотеки є національним культурним надбанням нашої країни, складовою частиною загальнокультурної спадщини, що охороняється державою.

Як центр галузевої медичної бібліографії Національна наукова медична бібліотека України видає бібліографічні покажчики як поточного, так і ретроспективного характеру з найбільш актуальних медичних проблем.

Робота Бібліотеки відзначена цілим переліком нагород, ось деякі з них:

- Почесна відзнака Сенату Республіки Польща (2017);
- Відзнака Ради Київської міської профспілки працівників охорони здоров'я «За активне впровадження наукових медичних знань та культури і духовності в широкі кола медичних працівників, популяризацію наукових та творчих робіт видатних діячів галузі» (2015);
- Пам'ятний знак «Відзнака Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика» (2015);
- Грамота Міністерства культури України та Української бібліотечної асоціації (2014);
- Срібна медаль Сенату Республіки Польща (2013);
- Медаль Академії медичних наук України (2005);
- Почесна Грамота Академії медичних наук України (2005);
- Почесна Грамота Кабінету Міністрів України (2005);
- Почесна Грамота Президії Верховної Ради УРСР (1980).

Нарівні з безпосередніми своїми завданнями ННМБУ проводить постійну інформаційно-просвітницьку роботу – організовує художні виставки, образотворчі та музичні тематичні вечори, фотовиставки тощо.

Разом з привітанням з 90-річним Ювілеєм та побажанням подальшого розвитку та процвітання на благо людей, свої спогади та екскурс в історію хочеться закінчити власним віршем:

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

До 90-річчя від заснування

Книжковий Храм – хранилище добра!
Терещенків свята садиба!
Бібліотека двері відкрива
І сяє усмішкою ніби...
Величні стіни, звиті вензелі,
Портрети вчених, лікарів славетних,
Синів та доньок нашої землі,
До слави України теж причетних!
Національна Бібліотека України

Медичної науки гордість та пошана..
Де практика й наука воєдино..
Велич та славу важко здобувала...
Не раз її збиралися закрити,
Зробити банк, харчевню, казино...
Її хранителі не дали це зробити,
Вели супротив, сяяли добро..
Неси знання та процвітай в віках,
Бібліотека Медицини світла!
Сучасна будь, хоча ти вже в літах!
Від успіхів своїх – завжди щоб квітла!

Коваленко О. Є., 2020

ЛІТЕРАТУРА

1. Медицина в Україні. Видатні лікарі: біобібліогр. слов. Вип. 2. Друга половина XIX століття. Літери А–К / авт.-упоряд.: С. М. Булах, С. Г. Васильєва, Л. Б. Долинна; МОЗ України, Держ. наук. мед. б-ка. Київ, 2005. 615 с.
 2. Микола Михайлович Амосов. Легенда світової науки: біобібліогр. покажч. / упоряд.: Л. Є. Корнілова, Т. А. Остапенко; наук. ред. Р. І. Павленко; Нац. наук. мед. б-ка України. Київ, 2009. 78 с.
 3. Національна наукова медична бібліотека України: проспект / уклад.: Т. А. Остапенко, С. М. Булах, О. М. Кірішева. Київ, 2010. 25 с.
 4. Медицина в Україні. Видатні лікарі: біобібліогр. слов. Вип. 2. Друга половина XIX – початок XX століття. Літери Л–С. / авт.-упоряд.: С. М. Булах та ін.; Нац. наук. мед. б-ка України. Київ, 2012. 520 с.
 5. «І я знов живий світ оглядаю...»: до 180-річчя від дня народж. Степана Васильовича Руданського / Р. Павленко та ін.; Нац. наук. мед. б-ка України. Київ, 2014. 216 с.
 6. Національна наукова медична бібліотека України (2010-2015): бібліогр. покажч. вид. б-ки та літ. про її діяльність / уклад.: Л. Є. Корнілова, Д. Л. Супрун; Нац. наук. мед. б-ка України. Київ, 2015. 42 с.
 7. Віки живуть в старому фоліанті. Скарби медичної думки: до 85-річчя Нац. наук. мед. б-ки України / авт.-уклад. Р. І. Павленко та ін.; Нац. наук. мед. б-ка України. Київ, 2015. 60 с.: іл.
 8. Павленко Р. І., Остапенко Т. А., Віленський Ю. Г. Бібліотека у намисті слова / Нац. наук. мед. б-ка України. Київ, 2018. 286 с.
 9. Олександр Олексійович Шалімов. Миттєвості життєвого шляху / П. І. Червяк та ін.; за заг. ред. П. І. Червяка; Нац. ін-т хірургії та трансплантології ім. О. О. Шалімова НАМН України, Нац. наук. мед. б-ка України. Київ, 2018. 192 с.
- <https://library.gov.ua/>
<https://www.facebook.com/NNMBU/>

REFERENCES

1. Bulakh, S. M., Vasyliieva, S. H., Dolynna, L. B. (Comp.). (2003). Druha polovyna XIX stolittia. Litery A-K [The second half of the XIX century. Letters A-K]. In: Medytsyna v Ukraini. Vydatni likari [Medicine in Ukraine. Prominent doctors]: Biobibliographic dictionary (Issue 2). Kyiv.
2. Kornilova, L. Ye., Ostapenko, T. A. (Comp.). (2009). Mykola Mykhailovych Amosov. Lehenda svitovoi nauky [Mykola Mikhailovich Amosov. Legend of world science]: Biobibliographic index. Kyiv.
3. Ostapenko, T. A., Bulakh, S. M., Kirisheva, O. M. (Comp.). (2010). Natsionalna naukova medychna biblioteka Ukrainy [National Scientific Medical Library of Ukraine]: Prospectus. Kyiv.
4. Bulakh, S. M., Haiduchok, M. M., Dolynna, L. B., Kardenas Silverio, L. O., Nikolaieva, V. V. (Comp.). (2012). Druha polovyna XIX – pochatok XX stolittia: Litery L-S [The second half of the XIX – early XX century: Letters L-S]. In: Medytsyna v Ukraini. Vydatni likari [Medicine in Ukraine. Prominent doctors]: Biobibliographic dictionary (Issue 2). Kyiv.
5. Pavlenko, R., Vilenskyi, Yu., Kirisheva, O., Yurchyshyna, O. (2014). I ya znov zhyvyi svit ohliadiuu...: do 180-richchia vid dnia narodzhennia

- Stepana Vasylovycha Rudanskoho [And I look at the living world again...: to the 180th anniversary of the birth of Stepan Vasyliovych Rudansky]. Kyiv.
6. Kornilova, L. Ye., Suprun, D. L. (Comp.). (2015). Natsionalna naukova medychna biblioteka Ukrainy (2010-2015) [National Scientific Medical Library of Ukraine (2010-2015)]: Bibliographic index of publications of the library and literature about its activities. Kyiv: NSMLU.
 7. Pavlenko, R. I., Ostapenko, T. A., Kharchenko, N. S., Bulakh, S. M., Nikolaieva, V. V. (Comp.). (2015). Viky zhyvut v staromu folianty. Skarby medychnoi dumky: do 85-richchia Natsionalnoi naukovoï medychnoi biblioteki Ukrainy [Centuries lives in an old tome. Treasures of medical thought: to the 85th anniversary of National Scientific Medical Library of Ukraine]. Kyiv: NSMLU.
 8. Pavlenko, R. I., Ostapenko, T. A., Vilenskyi, Yu. H. (2018). Biblioteka u namysti slova [Library in the word necklace]. Kyiv: Koliada O. P.
 9. Cherviak, P. I., Usenko, O. Yu., Smorzhevskiy, V. Y., Kornilova, L. Ye. (2018). Oleksandr Oleksiiovych Shalimov. Myttievosti zhyttievoho shliakhu [Oleksandr Oleksiiovych Shalimov. Moments of way of life]. Kyiv: Prosvita.
- <https://library.gov.ua/>
<https://www.facebook.com/NNMBU/>

Резюме

НАЦИОНАЛЬНАЯ НАУЧНАЯ МЕДИЦИНСКАЯ БИБЛИОТЕКА УКРАИНЫ – ЖЕМЧУЖИНА МЕДИЦИНСКИХ ЗНАНИЙ. К 90-ЛЕТИЮ СО ДНЯ ОСНОВАНИЯ

О.Е. Коваленко^{1,2}

¹ Национальная медицинская академия последипломного образования имени П.Л. Шупика, Киев, Украина

² Государственное научное учреждение «Научно-практический центр профилактической и клинической медицины» Государственного управления делами, Киев, Украина

Национальная научная медицинская библиотека Украины (ННМБУ) была основана 6 ноября 1930 как Киевская государственная медицинская библиотека Народного Комиссариата здравоохранения Украины. В 1934 году она располагалась в помещении университетской библиотеки по улице Владимирской, 58. Среди первых читателей – выдающиеся ученые: А. Богомолец, Н. Стражеско, А. Крымов, В. Чаговец, М. Яновский, и многие другие. Во время Второй мировой войны все имущество было сожжено оккупантами. Весной 1944 года библиотека возобновила свою деятельность, несколько раз меняла свое название. В 2006 г. Указом Президента Украины от 03.04.2006 года № 286/2006 получила статус национальной. 6 ноября 1969 библиотека впервые получила собственное помещение в архитектурно-историческом здании наследия семьи Терещенко, ул. Л. Толстого, 7, где работает до сих пор. Более 40 лет неизменно заведовала библиотекой Павленко Раиса Ивановна – заслуженный работник культуры Украины, полный кавалер Ордена княгини Ольги, сплотив замечательный коллектив сотрудников библиотеки и единомышленников.

Сейчас ННМБУ – ведущее научно-информационное учреждение медицинской науки и здравоохранения, осуществляющим библиотечное, библиографическое, информационное обслуживание практикующих врачей, преподавателей и студентов медицинских ВУЗов, ученых и др. ННМБУ обладает одной из крупнейших в Европе системой фондов литературы медико-биологического направления (более 1600000 экземпляров на 35 языках мира, ежегодно обслуживает более 60 тыс. специалистов-медиков и около тысячи медицинских учреждений, обеспечивает доступ к более 2,5 тыс электронных мировых информационных ресурсов. ННМБУ осуществляет активную международную деятельность с 35 библиотеками и научными учреждениями в 20 странах Европы и Америки. По инициативе Павленко Раисы Ивановны в 2010 году был основан Украинно-польский проект с открытием в ННМБУ Польской медицинской библиотеки имени Збигнева Религи. Работа ННМБУ отмечена целым перечнем государственных и иностранных наград. Автор статьи делится своими воспоминаниями и эмоциями относительно посещения ННМБУ и заканчивает текст собственным стихотворением, посвященным юбилею.

Ключевые слова: Национальная научная медицинская библиотека Украины, ННМБУ, юбилей

Summary

NATIONAL SCIENTIFIC MEDICAL LIBRARY OF UKRAINE – A PEARL OF MEDICAL KNOWLEDGE. TO THE 90TH ANNIVERSARY OF THE FOUNDATION

O.E. Kovalenko^{1,2}

¹ P.L. Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education, Kyiv, Ukraine

² State Institution of Science «Scientific and Practical Center for Preventive and Clinical Medicine» State Administrative Department, Kyiv, Ukraine

The article dedicated to the 90th anniversary of the National Scientific Medical Library of Ukraine (NSMLU) presents historical and modern aspects of the institution's activities, achievements and awards, where special attention is paid to personalities who visited the library and worked for its benefit. Under the prism of memories and emotions of the author of the article, members of the team, which for many years was headed and «guardian» Pavlenko Raisa Ivanovna, are mentioned.

The National Scientific Medical Library of Ukraine was founded on November 6, 1930 as the Kyiv State Medical Library of the People's Commissariat of Health of Ukraine. In 1934, it was located in the university library at 58 Volodymyrska Street. Among the first readers were prominent scientists: O. Bogomolets, M. Strazhesko, O. Krymov, V. Chagovets, M. Yanovsky, and many others. During World War II, all property was burned by the occupiers. In the spring of 1944, the library resumed its activities, changing its name several times. In 2006, in accordance with the Decree of the President of Ukraine of 03.04.2006 № 286/2006 received the status of national. On November 6, 1969, the library for the first time received its own premises in the architectural and historical building of the Tereshchenko family heritage, st. L. Tolstoy, 7, where he still works. Raisa Ivanivna Pavlenko, an honored worker of cultures of Ukraine, a full holder of the Order of Princess Olga, has always been the head of the Library for over 40 years, uniting a wonderful team of library staff and like-minded people. Today NSMLU is a leading scientific and information institution of medical science and health care, which provides library, bibliographic, information services to practicing doctors, teachers and students of medical universities, scientists and others. NSMLU has one of the largest in Europe system of funds of medical and biological literature (more than 1.6 million copies in 35 languages, annually serves more than 60 thousand medical professionals and about a thousand medical institutions, provides access to more than 2.5 thousand electronic world NSMLU carries out active international activities with 35 libraries and research institutions in 20 countries of Europe and America. On the initiative of Pavlenko Raisa Ivanovna in 2010 a Ukrainian-Polish project was launched with the opening of NSMLU Polish Medical Library named after Zbigniew Religion. The author of the article shares his memories and emotions about visiting the NSMLU and concludes the text with his own poem dedicated to the anniversary.

Key words: National Scientific Medical Library of Ukraine, NSMLU, anniversary

Інформація про авторів знаходиться на сайті <http://www.cp-medical.com>.

Дата надходження до редакції – 10.08.2020